

חג הפסח וחג המצות

מתפרסם לראשונה באתר דעת * ניסן תשע"ד * 4/14

פרופ' משה ציפור

אוניברסיטת בר אילן ומכללת וושינגטון

נהוג לומר: "חג הפסח", "שבעת ימי פסח", וכמו כן "חול המועד פסח", כאשר הכוונה לימי החול החל מן ט"ז בניסן ועד לפני השביעי של פסח, שגם הוא "מקרא קודש" ואסור במלאכה. לעומת זאת, בתפילות, החל מתפילת ערבית של כניסת החג ועד תום היום השביעי, וכן בברכת המזון, אנו אומרים "יום חג המצות הזה, זמן חרותנו".

האם אלו מונחים חופפים? היש הבדל ביניהם? ומניין צמחו?

הצירוף "חג הפסח" מופיע במקרא רק בשמות ל"ד, כה: "לא תשחט על חמץ דם זבחי, ולא ילין לבקר זבח חג הפסח". בדרך כלל מופיע המונח "פסח" לבדו או כצירוף "זבח פסח". המונח מתייחד לקרבן הפסח, אשר נעשה "בחדש הראשון בארבעה עשר יום לחדש" (במדבר כ"ח, טז) "בין הערפִּים" ונאכל בלילה (שמות י"ב, ו, ח). לעתים הוא כינוי ליום הזה עצמו, שבו נעשה הטכס הזה. ראו גם במדבר ל"ג, ג: "ויסעו מרעמסס בחדש הראשון בחמשה עשר יום לחדש הראשון, ממחרת הפסח יצאו בני ישראל ביד רמה לעיני כל מצרים". לעומת זאת, הצירוף "חג המצות" מופיע שמונה פעמים, ובדרך כלל יחד עם הציון "שבעת ימים תאכל מצות". ובדברי-הימים ב', ל"ה, יז נאמר בבירות: "וַיַּעֲשׂוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל הַנְּמַצָּאִים אֶת הַפֶּסַח בַּעַת הַהִיא וְאֵת חַג הַמִּצּוֹת שִׁבְעַת יָמִים". נמצא אפוא, שהמקרא מקפיד לקרוא בשם "פסח" רק לקרבן הנעשה ביום הארבעה-עשר, או אף ליום הארבעה-עשר עצמו (לעניין יהושע ה', יא ראו ראב"ע על ויקרא כ"ג, יא-יב). החג בן שבעת הימים המתחיל בליל החמישה-עשר לחדש הראשון נקרא "חג המצות". במצרים עשו את הפסח, אך לא חגגו את חג המצות. חג המצות בן שבעת הימים אשר נקבע לדורות הוא לזכר היציאה החפוזה ממצרים, כשישראל לא יכלו להתמהמה, צידה לא הייתה להם, והם אפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות (שמות י"ב, לט). אך ישראל לדורותם נצטוו לעשות גם זבח פסח ביום י"ד בחודש, כזכר לקרבן שקדם למכת הבכורות ולגירוש ממצרים. עם זאת, גם אל יום י"ד בניסן מתייחס המקרא במקומות אחדים בשורש חג"ג.

נמצא אפוא, שהשימוש במונח "חג הפסח" כאשר הכוונה לשבעת ימי חג המצות, וכן הצירוף "חול מועד פסח" – שגויים. הם מופיעים לראשונה פה ושם רק בחיבורי ימי הביניים.

אך יש לשים לב לפעם הראשונה שנעשה שימוש במונח "פסח". הוא מופיע לראשונה בשמות י"ב, יא, בסיום ההנחיה שנותן ה' למשה על העומד לקרות ועל הזבח ואכילתו, ושוב, בפתחת הציווי שמעביר משה לזקני ישראל: "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם, ושחטו הפסח!" (פס' כא). מפתיע ביותר: המילה הזאת עדיין אינה קיימת, ואם כן, איך יכולים הזקנים להבין מה פירוש המילים (אשר לנו לכאורה כל כך

מובנות...) "ושחטו הפסח" ודוק: בהנחיה למשה, יש בתחילה פירוט הפעולות הנדרשות: בחירת השה, שחיטתו וסדר אכילתו, ולבסוף נאמר: "פסח הוא לה", ואם כי ברגע זה משה אינו יודע מדוע נקרא הדבר הזה "פסח" (ובעצם, אל מה רומזת המילה "הוא": האם כך ייקרא השה? האם הטכס נקרא כך?), אבל מיד יקבל הסבר: בלילה הזה יעבור ה' בארץ מצרים ויהרוג בהם כל בכור, יראה את הבתים שפתחיהם מסומנים בדם השחיטה ו"פסח" עליהם. לענייננו אין חשיבות לכך, אם משמעות הפועל הזה "ידלג" (על פי מלכים-א י"ח, כא, כו), או "יגן, יציל" (על פי ישעיהו ל"א, ב). כיוצא בזה בציווי אשר מוסר משה אל העם; כאן הציווי פותח בלשון "משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח" (פס' כא), לאחרי כן פירוט של פעילויות שלאחר השחיטה והנחיות נוספות; רק בפס' כז ניתן הסבר למילה הבלתי-מוכרת, כחלק מתשובה על שאלה אשר אולי ישאלו בדור עתיד למראה כל הפעילות החגיגית ביום י"ד בניסן: "ואמרתם: זבח פסח הוא לה", אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים, בנגפו את מצרים, ואת בתינו הציל". קודם לכן רק נרמז הסבר: "ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את הדם... ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגף" (פס' כג).¹

נוסיף לעיין בסיפור יציאת מצרים ובמהלכו. נפתח בשאלה: לקראת מה הכינו ישראל את עצמם? מה ידעו על העומד להתרחש? הבה נלך בעקבות הטקסט ונבחן, מה נאמר בו ומה לא נאמר.

למעשה, הפרשה הזאת של מצוות הפסח וכל הקשור בה (שמות י"ב – י"ג) היא אחת הפרשיות המורכבות והסבוכות ביותר. להלן מוצגים שני הפרקים הללו על שפע נושאים בצורה מתומצתת ומרומזת. הדברים אינם מובאים לפי הסדר בכתוב, אלא הם מסודרים בשלושה טורים: דברי ה' אל משה (ואהרן), דברי משה אל זקני העם, וההתרחשויות הרלוונטיות. בדרך זו מבליטה הטבלה את הפרטים המקבילים – בניסוח זה או אחר – בטורים הללו, את השוני בסדר הדברים, וגם את מה שנמצא בטור אחד ואין באחר.

העין מבחינה מיד בהבדלים שבין מה שנצטווה משה לומר לזקני ישראל ומה הוא אומר להם, הן בסדר הדברים והן בפרטים. הדבר מעמיד בפני הפרשן או הדרשן, כל אחד על פי דרכו, אפשרויות שונות. בציווי של ה' יש הרבה פרטים והנחיות, שאינם נמצאים בהנחיות אשר מעביר משה אל העם, ולעומת זאת בדברי משה לזקני ישראל יש פרט נוסף, שאת הדם אשר בסף יש לקחת בעזרת אגודת אוזב ובדרך זו לתת על המשקוף ועל שתי המזוזות. והערה מוסגרת: אם המילה 'סף' משמעה מפתח הבית (כמו שופטים י"ט, כז), הרי שהדם יקיף את כל הצדדים של הפתח, ואולי זה מסמל הגנה טוטאלית מפני המשחית (הסבר זה אינו נשלל גם אם נבאר 'סף' במשמעות של כלי, על-פי מלכים-א ז', נ). הנחיה נוספת אשר בפיו של משה: להישאר ב"מרחב המוגן" עד בוקר (פס' כב-כג).

¹ ה' אפוא מגן על הבית ועל יושביו מפני המשחית, אשר אינו מבחין בין צדיק לרשע; ובהמשך, בהנחיות שנותן משה לישראל הוא מזהיר: "ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר" (פס' כב). אך ראו דברי המדרש אשר בהגדה של פסח על הכתוב "ועברתי בארץ מצרים... והכיתי כל בכור בארץ מצרים... אני ה'" (פס' יב): "אני" – ולא מלאך; "אני" – ולא שרף, ולא שליח.

המעניין ביותר הוא זה, שה' מצווה את משה לא רק על הזבח שיעשו במצרים – אלא גם על חג המצות שינהג בעתיד ("פסח דורות"),² ואת זה אין משה מודיע בשעה זו. אכן, זבח הפסח במצרים נאכל על מצות (ומרורים), אך משה אינו נותן טעם לאכילת המצות. ואף אינו אוסר על נוכחות חמץ בבית, ואף לא על אכילת חמץ שלא כחלק מזבח הפסח. הטעם לאכילת המצות ולהימנעות מחמץ יתבאר רק מאוחר יותר, אחרי הגירוש החפוז ממצרים.

רמב"ן, בביאורו על י"ב, כא, כותב: "הפרשה הזו תקצר באשר צוה אותו השם בפרשה של מעלה, כי בידוע שאמר להם משה לישראל הכול בפרט (=במפורט) ולימד אותם כל הענין, ונכלל הדבר בכתוב **"כאשר צוה יי' את משה... כן עשו"** (פס' כח); אבל הזכיר זאת הפרשה בכלל, כי קרא **משה לכל זקני ישראל**, והם אספו אליו כל העם, ואז אמרו אל כל עדת בני ישראל". ובכן, כך אומר רמב"ן, מלשון פס' כח רואים, שהעם קיימו את כל ההנחיות שנתן ה' למשה, וזה כולל גם את כל מה שלא נאמר בכתוב במפורש שחזר משה ואמר אל זקני העם.

קיימת מחלוקת בין הפרשנים אם הפסקה המתחילה ב"זאת חוקת הפסח" (פס' מג; בטבלה היא מסומנת באות ו) נאמרה גם היא יחד עם ההוראות שבראשית הפרק, וכמו כן אם ההנחיות על כך שרק הנימולים אוכלים מקרבן הפסח חלות גם על הפסח שאכלו במצרים. גם ביחס לזה סבור רמב"ן שכל הציוויים הללו נכללים בדברי הסיכום בפס' ג, "ויעשו כל בני ישראל כאשר צוה יי' את משה ואת אהרן כן עשו" (ראו לשון פס' א). רמב"ן מציין, "שנימולו הם ועבדיהם" (וכך במדרש שמות רבה יט, ו). אכן, קשה להניח שבשבתם במצרים היו לישראל עבדים, והם נימולו; גם ההוראה כי תושב ושכיר לא יאכלו מקרבן הפסח, אינה תואמת את המציאות במצרים. זהו אפוא ציווי לעתיד, לאחר שיבואו אל הארץ, ומסתבר שנאמר בזמן מאוחר יותר, אך הובא כאן בגלל ההקשר הענייני, והרי כבר חז"ל העירו כי "אין מוקדם ומאוחר בתורה" (מכילתא דר' ישמעאל בשלח, מסכתא דשירה, פרשה ז); דהיינו, לא אחת מובאים דברים לא בהתאם לסדר הכרונולוגי, אלא בגלל קשר ענייני.

מה יודע העם על העומד להתרחש ביום ארבעה עשר ובליילה הסמוך? העם יודע רק, שבליילה הזה יגוף ה' את מצרים, וישראל אשר יצייתו להוראה, לתת מן הדם של השֵה על המשקוף ועל שתי המזוזות, **יפסח** ה' על בתיהם (והנה רמז ראשון לשם "פסח"...). האם יודע העם, שהליילה הם יוצאים ממצרים, שלא על מנת לחזור? האם הוא בכלל יודע, שהם יוצאים ממצרים, ולו אך ורק לחגוג שלושת ימים במדבר (ולצורך זה קיבלו קודם לכן הוראה לשאול מאת שכניהם תכשיטים, "כלי כסף וכלי זהב ושמלות"³? מה מלמד הציווי, "וככה תאכלו אותו: מתניכם חגורים, נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם, ואכלתם אותו בחפזון" (פס' יא) – האם זהו רק טכס בעל משמעות סמלית, המביעה דבר-מה, או שזוהי הכנה ממשית לקראת העומד להתרחש, כפי שנוכחו לדעת בדיעבד?

חשוב אפוא שנעקוב אחר סדר הדברים בפרקים י"ב – י"ג, בעזרת הטבלה המובאת להלן בשלושה טורים (וככל האפשר אנו מציבים זה מול זה פרטים מן ההתרחשויות כנגד הפרטים התואמים להם בדברי ה'

² לפי פשטם של דברים, "פסח דורות" מיועד היה להיעשות רק כאשר יבואו אל הארץ (פס' כה; י"ג, ה), והפסח אשר נעשה בשנה השנית היה יוצא דופן, ולא היה 'חג המצות' בן שבעת ימים (במדבר ט', א-ה). אלמלא חטא המרגלים, בשנה שלאחריה היו ישראל כבר בארץ כנען.

³ פס' לז-לח; ראו ישעיהו ס"א, י: "ככלה תעדה כליה". "ובני ישראל עשו" – הוא 'עבר מוקדם'.

ובדברי משה). כדי להבליט את השוני שבין דברי ה' אל משה ובין הדרך שבה הכתוב מציג את דברי משה אל העם, לא שמרנו על סדר הבאת הדברים במקרא אלא חילקנו את רצף הדברים ליחידות קטנות המסומנות בצורה בולטת באמצעות אותיות האלפבית, ובהתאם לדרוש העברנו יחידות מן הרצף אל טור אחר, תוך ציון בחץ (←) ולאחריו מספרה של היחידה הבאה על פי הסדר שבמקרא, כדי לומר שהיא מובאת בטור אחר.

פרק י"ב פותח בעניין "הח' דש הזה";⁴ "פסח מצרים" (בהוראה הטכס אשר נערך ביום י"ד ובלילה הסמוך) ובפרטיו; הודעה על כי זהו הלילה, אשר בו יקרה מה שנאמר למשה בפרק י"א; הנחיה על "פסח דורות" ועל אשר יחודש בו; הכנה לקראת שאלות של הבנים; תיאור האירועים של אותו ליל פסח; ובהמשך (פרק י"ג) קדושת הבכורות; ושוב חזרה על עניינים שנזכרו קודם, והציווי על "לאות על ידך". הדברים מופיעים בצורה לא מסודרת, לכאורה.

עמדו על כך, שמשה אינו מדבר עם ישראל על חג שבעת ימים שיהיה נחוג בעתיד אלא רק אחרי שיצאו ממצרים, ואז ה' מצווה את משה על דברים נוספים: קדש לי כל בכור באדם ובבהמה (י"ג, א-ב). רק אז משה משלים את חובותיו ומצווה על חג שבעת ימים שיהיה בעתיד ועל איסור נוכחות חמץ. רק אחרי זה חוזר משה לעניין קדושת הבכור. ואגב, כדאי לשים לב לכך, שבנאומו זה מדבר משה פעמיים על עניין ההגדה לבנים, פעם אחת בפסקה המסומנת ח בעניין עשיית זבח הפסח בעתיד (י"ג, ח), ופעם שנייה בפסקה המסומנת ט – "והיה כי ישאלך מחר לאמור מה זאת" (פס' יד-טו). אנחנו בהגדה מצטטים את פס' יד כשאלתו של הבן התם בעניין זבח הפסח וליל הסדר, אך למעשה השאלה בפסוק זה היא על עניין "קדש לי כל בכור" ופרטי ביצועו, ועל פדיון הבכורות, שגם הוא קשור ביציאת מצרים ובמכה אשר הביאה ליציאה ממצרים: מכת בכורות.

קריאה לפי סדר הדברים בכתוב מבהירה, שהעם אינו יודע בליל הארבעה עשר, שבסופו של אותו לילה הם יגורשו בבהילות ממצרים, ובשל כך ייאלצו לאפות את בצקם "עגות מצות כי לא חמץ" (פס' ט). ההוראה לאכול את קרבן הפסח על מצות ומרורים יכולה הייתה להיתפס כאילו זה קשור לחוקי הקרבנות, לפיהם אין להביא חמץ עם הקרבנות והמנחות אלא רק מצות; השוו ויקרא ב', יא. אולם מאוחר יותר יבינו, שאכילת המצות באותו לילה, וגם לדורות, וגם חג המצות בן שבעת הימים שיחוגו בעתיד, הם סמל וזכר ליציאה ממצרים בחיפזון. לקראת יום הארבעה-עשר בחודש משה אינו מסביר לעם מדוע יש לאכול מצות, מדוע יש חשיבות מרכזית לפרט הזה גם בחג שיחוגו לדורות; הוא גם אינו מצווה אותם על חג שבעת ימים – חג המצות. נכון יותר מבחינה דינקטית שהציוויים הללו יבואו לאחר ההתרחשויות ולא לפניהם, ורק בעקבותיהם ייקבע חג כציון היסטורי, "זכר ליציאת מצרים". ודוק: בהמשך מסופר שאת הבצק שהיה עימם אפו מצות ולא חמץ, ואין התורה מציינת, "כאשר ציווה ה' את משה", אלא: "כי גורשו

⁴ רש"י בעקבות המדרש מביא: "החדש הזה לכם – הראהו לבנה בחידושה ואמר לו: כשהירח מתחדש יהיה לך ראש חודש". אך הוא מוסיף: "ואין מקרא יוצא מידי פשוטו: על חודש ניסן אמר לו: זה יהיה ראש לסדר מניין החודשים, שיהא אייר קרוי שני, סיוון שלישי". לשון אחר, בפסוק זה תקבולת שירית גרידא. והדברים עומדים בניגוד למניין קדום אחר, שראה בתשרי את תחילתה של השנה. למעשה, גם הפירוש הראשון הינו פשט גמור: במקרא 'חודש' משמש הן כחלק השנים-עשר של השנה והן ככינוי ליום הראשון של החודש (כגון שמואל-א כ', יד; ישעיהו א', יג-יד). ללא ספק יסוד המונח הזה הוא ההתחדשות של הלבנה, וקרוב לזה המונח יָרַח – מן יָרַח. תופעה דומה יש גם בשפות אירופאיות. הכינוי 'חודש' ודומיו בלשונות אירופאיות מתייחס רק ללוח הירחי, שכן בראש חודש לפי הלוח השמשי לא מתרחשת שום תופעה קוסמולוגית.

ממצריים ולא יכלו להתמהמה" (י"ב, לב). גם המרורים המתלווים לאכילת קרבן הפסח מקבלים עתה אותה משמעות סמלית היסטורית (ראו א, יד).

ממהלך הדברים עולה שמתחילה סברו העם, שהם יוצאים עתה רק דרך שלושת ימים למדבר לזבוח לה' (פס' לא-לב; ראו גם ח', כא-כד), וכפי שזרש משה, גם צאנם וגם בקרם לקחו עמהם (י', כד-כה). לצורך זה גם שאלו מן השכנים כלי כסף וכלי זהב ושמלות (ומוטב כך; אילו היו יודעים מראש שהם עומדים להסתלק לגמרי ואת התכשיטים אין שום כוונה להחזיר, בוודאי היו רשעים מבהירים לכל הרוצה לשמוע, שזוהי כוונתם של ישראל לעשות). כך גם הבין פרעה. רק לאחר מכן הבינו גם ישראל וגם פרעה, שאין כוונתם לחזור, וכפי שראה זאת פרעה: "כי ברח העם" (י"ד, ה). ורק אז מודיע להם משה, שבעקבות מה שעבר עליהם, זכר ליציאה הבהולה, שלא אפשרה להם אפילו לאפות לצורך הדרך לחם "תקני", חמץ, יהיה זה לדורות חג המצות, חג שבעת ימים, שבו לא יראה חמץ בבתינו.

מתי מצווה אותם משה על חג הפסח, לדורות? לפי סדר הדברים היה זה רק לאחר שהוא מקבל מאת ה' הנחיה על מצווה נוספת: "קדש לי כל בכור... באדם ובבהמה" (י"ג, ב), ואז הוא חוזר ומדבר אל העם. מתוך ההמשך ברור, שיחד עם הצו העקרוני הזה קיבל משה גם את פרטי הביצוע המעשי, אלה המופיעים בהמשך (פס' יא-יד). כאן מצפה היה הקורא למצוא את משה מצווה את ישראל על קדושת הבכור, ואולי גם מוסר את פרטי ביצוע ההנחיה הזאת. אך משה עדיין 'בעל חוב'; עדיין לא ביאר להם את עניין המצות, זבח הפסח וחג המצות אשר יחוגו לדורות (בעת יציאת מצרים לא חגגו חג המצות, ולדורות יהיה זה חג בן שבעת ימים). ואכן בסדר זה משה מדבר אל העם, תחילה בעניין חג המצות – 'פסח דורות' (י"ג, ג-י), ורק אחרי זה הוא כביכול מתפנה לצוות על קדושת הבכור, וכיצד ימצא הדבר ביטוי בחיי המעשה (פס' יא ואילך). אין זה עניין העומד לעצמו, אלא אף הוא קשור ביציאת מצרים ובהריגת בכורי מצרים שהביאה לידי כך. כאמור, השיחה בין האב לבנו בהקשר זה מעלה את זכר יציאת מצרים, אבל הגורם המזמן, שבעקבותיו שואל הבן "מה זאת", הוא כאשר הוא רואה את האב מתעסק באחד מן הפרטים של מצוות קדושת הבכור. יושם לב לדרך שבה מסביר האב לבנו את מהות המצווה: הוא פותח "בחזק יד הוציאנו יי' ממצרים מבית עבדים" (פס' טו). אבל זה אינו מבאר את עניין קדושת הבכורות, ואז האב מוסיף האב ומבאר בהרחבה: "ויהי כי הקשה פרעה לשלחנו, ויהרג יי' כל בכור בארץ מצרים, מבכור אדם עד בכור בהמה" (פס' טז), ועל כן, ולזכר זה (ומן הסתם חייב להוסיף, כי ה' פסח על בכורי בני ישראל) עושה האב את המעשים הקשורים בקדושת כל בכור אשר לבני ישראל, באדם ובבהמה.

האב מסיים את דברי ההסבר במה שהתחיל: "בחזק יד הוציאנו יי' ממצרים" (פס' יז, טז). המילים הללו חותמות גם את דברי האב לבנו בפס' ח-ט, כהסבר למצוות חג המצות (ראו גם פס' ג).

היטיב משה לעשות, בזה שלא גילה לישראל מיד, לא שהם עומדים להסתלק ממצרים, ולא את עניין המצות, חג המצות ואיסור חמץ. מיד אנו נזכרים באותם אנשים, אשר בכל הזדמנות מנסים 'להתחכם' ולנהוג בניגוד להוראות: עם מתן המן לישראל, היו שניסו להותיר מן המן עד למחרת (ט"ז, יט-כ), היו שניסו לצאת ללקט מן ביום השבת (פס' כה-כז), ומן הסתם יכולים היו להיות גם כאלה, שביום הארבעה-עשר היו מצטיידים בלחם חמץ בכמות מספקת. מורה נבון לכימיה, למשל, עורך ניסוי לעיני התלמידים, ואינו מודיע מראש מה תהיה תוצאת הניסוי, אלא מתוך ההתנסות עצמה ילמדו ויסיקו מסקנות.

<u>ההתרחשויות</u>	<u>משה מצווה את זקני ישראל</u>	<u>ה' מצווה את משה (ואהרן)</u>
<p style="text-align: center;">ה</p> <p>[יב, כט] ויהי בחצי הלילה וה' הכה כל בכור בארץ מצרים ... [ל] ויקם פרעה לילה ... [לא] ויקרא למשה ולאהרן לילה ויאמר קומו צאו מתוך עמי ... ולכו עבדו את ה' כדברכם: [לב] גם צאנכם גם בקרכם קחו ... [לד] וישא העם את בצקו טרם יחמץ ... [לה] ובני ישראל עשו כדבר משה וישאלו ממצרים כלי כסף וכלי זהב ושמלות... [לז] ויסעו בני ישראל מרעמסס ספותה ...</p> <p style="text-align: center;">ו</p> <p>[לט] ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים... (← 1)</p>	<p style="text-align: center;">ב</p> <p>[כא] ... משכו וקחו לכם צאן למשפחותיכם ושחטו הפסח: [כב] ולקחתם אגודת אזוב וטבלתם בדם אשר בסף והגעתם אל המשקוף ואל שתי המזוזות מן הדם אשר בסף</p> <p>ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בקר: [כג] ועבר ה' לנגף את מצרים וראה את הדם ... ופסח ה' על הפתח ולא יתן המשחית לבוא אל בתיכם לנגוף:</p> <p>[כד] ושמרתם את הדבר הזה לחוק לך ולבניך עד עולם: [כה] והיה כי תבואו אל הארץ ... ושמרתם את העבודה הזאת: [כו] והיה כי יאמרו אליכם בניכם מה העבודה הזאת לכם: [כז] ואמרתם זבח פסח הוא לה' אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל...</p> <p style="text-align: center;">ג</p> <p>[כח] וילכו ויעשו בני ישראל כאשר צוה ה'.. (← 7)</p> <p style="text-align: center;">ד</p> <p>[י"ג, ג] ... זכור את היום הזה אשר יצאתם ממצרים ... ולא יאכל חמץ... [ה] והיה כי יביאך ה' אל ארץ הכנעני ... ועבדת את העבדה הזאת בחדש הזה: [ו] שבעת ימים תאכל מצת וביום השביעי חג לה': [ז] ... ולא יראה לך חמץ ...</p>	<p style="text-align: center;">א</p> <p>[י"ב, ג] דברו אל כל עדת ישראל לאמר בעשור לחדש הזה ויקחו להם איש שה לבית אבותו שה לביתו: [ד] ואם ימעט הבית מהיות משה ולקח הוא ושכנו ... [ה] שה תמים זכר בן שנה יהיה לכם ... [ו] והיה לכם למשמרת עד ארבעה עשר יום לחדש הזה ושחטו אתו ... בין הערבים: [ז] ולקחו מן הדם ונתנו על שתי המזוזות ועל המשקוף ...</p> <p>[ח] ואכלו את הבשר בלילה הזה צלי אש ומצות על מרורים יאכלהו: [ט] אל תאכלו ממנו נא ובשל מבשל במים ... [י] ולא תותירו ממנו עד בוקר ... [יא] וככה תאכלו אותו מתניכם הגורים נעליכם ברגליכם ומקלכם בידכם ואכלתם אתו בחפזון פסח הוא לה': [יב] ועברתי בארץ מצרים בלילה הזה והכיתי כל בכור ... [יג] והיה הדם לכם לאות על הבתים אשר אתם שם וראיתי את הדם ופסחתי עלכם ...</p> <p>[יד] והיה היום הזה לכם לזכרון והגתם אתו חג לה' לדרתיכם, תקת עולם תחגגו: [טו] שבעת ימים מצות תאכלו אך ביום הראשון תשביתו שאר מבתים כי כל אוכל</p>

	<p>[ח] והגדת לבנך ... בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים:</p> <p>[ט] והיה לך לאות על ירך ולזכרון בין עיניך ... כי ביד חזקה הוצאך ה' ממצרים: [י] ושמרת את החקה הזאת למועדה מימים ימימה:</p> <p>[יא] והיה כי יבאך ה' אל ארץ הכנעני... [יב] והעברת כל פטר רחם ... הזכרים לה': [יג] וכל פטר חמר תפדה בשה ואם לא תפדה וערפתו וכל בכור אדם בבניך תפדה: [יד] והיה כי ישאלך בנך ... ואמרת אליו בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים ... [טו] ויהרג ה' כל בכור בארץ מצרים מבכר אדם ועד בכור בהמה על כן אני זבח לה' כל פטר רחם הזכרים וכל בכור בני אפדה:</p> <p>[טז] והיה לאות על ידכה ולטוטפת בין עיניך כי בחזק יד הוציאנו ה' ממצרים:</p>	<p>חמץ ונכרתה הנפש ההוא מישראל מיום הראשון עד יום השביעי: [טז] וביום הראשון מקרא קדש וביום השביעי מקרא קדש יהיה לכם כל מלאכה לא יעשה בהם ... [יז] ושמרתם את היום הזה לדורותיכם חקת עולם: [יח] בראשון בארבעה עשר יום לחדש בערב תאכלו מצות עד יום האחד ועשרים לחדש בערב: [יט] שבעת ימים שאור לא ימצא בבתיכם ... כל מחמצת לא תאכלו</p> <p style="text-align: center;">1</p> <p>[מג] כל בן נכר לא יאכל בו: [מד] וכל עבד איש מקנת כסף ומלתה אתו אז יאכל בו... [מה] תושב ושכיר לא יאכל בו: [מו] בבית אחד יאכל לא תוציא מן הבית מן הבשר חוצה ועצם לא תשברו בו:</p> <p style="text-align: center;">2</p> <p>[י"ג, ב] קדש לי כל בכור פטר כל רחם בבני ישראל באדם ובבהמה לי הוא:</p> <p style="text-align: right;">(← 2)</p>
--	--	---